

УДК 378.0+372.78

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-2-40-141-149

ФОРМИ КОНЦЕРТНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ, ПЕДАГОГІВ

Зайка Олена Яківна

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики дошкільної освіти

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

e-mail: zaikkael@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6038-2993

У статті проаналізовано погляди дослідників на організацію культурної діяльності студентів у вищих різного профілю, висвітлюються провідні способи доцільної організації концертно-виконавської діяльності студентів, самостійної художньої творчості. Пропонуються оптимальні форми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх вихователів, педагогів: аудиторні (установчі лекції мистецтвознавчого спрямування, лекції-концерти зі спецкурсу; семінарські заняття, диспути, обговорення, виконавська демонстрація, круглий стіл, міні-концерт, самопрезентація); позааудиторні (концерти; екскурсії з використанням виступів студентів; виступи в рамках щорічних художньо-виховних та позапланових заходів; самостійна художня творчість).

Ключові слова: форми розвитку, розвиток, концертно-виконавська діяльність, художньо-творчі здібності, майбутні вихователі, педагоги.

Постановка проблеми. Одним зі стратегічних напрямів оновлення сучасної освіти є орієнтація вищої педагогічної школи на здійснення комплексу заходів зі створення умов для формування творчої особистості майбутнього педагога, реалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі ЗВО.

Специфікою художньо-педагогічної освіти майбутніх педагогів є необхідність спрямованості навчального процесу в ЗВО на оволодіння естетичним змістом мистецтва, використання в навчально-виховному процесі мистецтва слова, музики, хореографії, театру, кіно та ін., що повинно сприяти розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

В університетському навчанні музична діяльність майбутнього вчителя здебільшого обмежується організацією культурного дозвілля, фаховою освітою та підготовкою до естетично-виховної роботи в школі. Такі форми спілкування з музикою є конче важливими не лише для студентів-музикантів, але й інших педагогічних спеціальностей [1, с. 6].

Аналіз досліджень і публікацій. Важливу роль у професійному становленні молодих педагогів відіграє позааудиторна робота, особливо з огляду на труднощі, які виникають під час проведення уроку, бесіди, вечора.

Відзначаючи позитивний досвід організації культурної діяльності студентів у вищих різного профілю, Н. Крилова показує, що всюди вкоренилися такі її форми, як лекторії, фестивалі, конкурси-перегляди, тематичні вечори і свята, робота відділень культурно-просвітницької роботи факультетів суспільних професій, діяльність клубів за інтересами й аматорських об'єднань [2, с. 115]. Серед недоліків Н. Крилова відзначає малу задіяність студентів у культурній діяльності, а також відсутність стимулювання в підвищенні їхнього культурного рівня, некритичне ставлення студентів до масової сучасної культури, недостатні знання вітчизняного мистецтва і розуміння його внеску у світову культуру.

Особливого значення у поглибленні змісту культурної діяльності вишів має розвиток художньої самодіяльності, яка сприяє самоствердженню людини як особистості, формує емоційно важливе ставлення до вишу як культурного центру [2, с. 124].

Н. Карева виділяє дві форми позааудиторної роботи з естетичного виховання студентів: заходи, що розвивають естетичні знання, уявлення, погляди й переконання; заходи, реалізація яких формує в студентів здібності до власної естетичної діяльності, намагання на практиці використати свої знання [3, с. 140].

Г. Петрова вважає, що різноманітність видів діяльності сприяє різносторонньому розвитку художньо-творчих здібностей у студентів. Завдяки позааудиторній роботі можна відпрацювати елементи педагогічної техніки студентів, розкрити характер кожного студента, його творчий почерк, індивідуальність особистості майбутнього вчителя, удосконалювати

педагогічні здібності [4, с. 56].

У вихованні студентів, розвитку їхніх творчих здібностей, формуванні необхідних для майбутнього фахівця якостей важлива роль належить спеціально організованій позааудиторній виховній роботі. До масових форм виховної роботи належать святкування державних і релігійних свят, знаменних подій у житті закладу вищої освіти, проведення читацьких конференцій, тематичних вечорів, вечорів запитань та відповідей, тижнів з різних навчальних предметів, зустрічей із видатними людьми, конкурсів, олімпіад, фестивалів, виставок, вечорів, присвячених Дню університету, Дню факультету, Дню студента, Дню науки тощо. Ефективною формою виховання студентської молоді є читацькі конференції (на матеріалі творчості одного або кількох авторів, творів, поєднаних однією тематикою, з окремої літературної або наукової проблеми). Літературно-музичні вечори, культпоходи до театру, безпосередні контакти студентів з цікавими людьми надають виховній роботі емоційного характеру, чинять істотний вплив на почуття студентів. Серед групових форм виховної роботи найпоширеніші круглі столи, гуртки за інтересами, обговорення радіо- й телепередач, новинок преси, акції милосердя, пошукова діяльність, екскурсії, походи, заочні подорожі та ін. [5, с. 394–396].

У рамках усевітніх фестивалів молоді та студентства проводяться конкурси молодих естрадних виконавців різних жанрів. Популярними є конкурси та фестивалі такі, як: «Таврійські ігри», «Червона рута», «Слов'янський базар», «Євробачення» тощо. Серед дитячих та юнацьких – «Перлини сезону», «Шанс», «Крок до зірок», «Танцюють всі», «Фабрика зірок» [6, с. 10–13]. При оновленні форм синтетичних жанрів сценічних мистецтв М.Мельник пропонує звернутися до старих традицій, до досвіду видатних діячів мистецтв, до зробленого ними й перевіреного на практиці, але за умови переосмислення й пристосування відповідно до умов сучасності. Дослідниця радить починати з розгляду теоретичних основ режисури театралізованого тематичного концерту [6, с. 8, 9].

У практиці організації культурної діяльності студентів стверджуються принципи розвитку різних форм творчості – програми студентських театрів, робота студентських проблемних груп з естетичного виховання, концертне просвітництво.

Т. Жигінас у дослідженні методичних засад підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва пропонує такі форми концертно-освітньої діяльності: за характером взаємодії суб'єктів художньо-творчого процесу (концерти-лекції, концерти-бесіди, концерти-дискусії); за кількістю учасників концертного дійства (моно-концерт, концерт-діалог, спільний концерт із учнями); за тематичною спрямованістю (концерт-казка, концерт-біографія, концерт-загадка тощо); за специфікою сценічного оформлення (концерт-вистава, концерт-експозиція, музично-поетична композиція) [7, с. 10].

Говорячи про необхідність демократизації концертів, використання їх для виявлення смаків і потреб молоді, відродження прямого спілкування, В. Уколов, О. Рибакіна пропонують такі види концертів, як концерт-лекція, концерт-екскурсія, концерт-біографія. При виборі форми концерту потрібно враховувати різноманітні контакти концертної музики з іншими видами мистецтва: концерт-вистава, музично-літературний вечір, музичний салон, з атрибутикою й елементами театралізації, концерт-спектакль [8, с. 305].

Досліджуючи концертну діяльність як засіб самореалізації студентів вищої культури і мистецтв, О. Бурдюжа концертну діяльність студентів визначає як демонстрацію ними своїх творчих продуктів, підготовлених у процесі навчання при підтримці педагога, самостійно і в позанавчальній діяльності, має на меті художньо-естетичне виховання публіки. Форми здійснення цього виду діяльності – різножанрові концерти, лекції-концерти, концерти-бесіди, тренінг-клуби самореалізації, конкурси й фестивалі різного рівня тощо [9].

Мета статті – висвітлити провідні способи доцільної організації концертно-виконавської діяльності студентів, оптимальні форми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Змістом концертно-виконавської діяльності студентів має бути музичний, хореографічний, літературно-поетичний та театральний матеріал, що, по-перше, відрізняється високими художніми достоїнствами, по-друге, є доступним для

виконання студентів, що не мають спеціальної художньої освіти.

Важливого значення слід надавати виступам студентів перед дитячою аудиторією (участь у виступах музичного театру, широке впровадження у педагогічну практику художньо-виховних заходів, підготовлених разом з учнями – свята, різноманітні ігри на мистецькі теми, художні вечори тощо). Особливу роль у розвитку художньо-творчих здібностей студентів відіграє їх залучення до самостійної художньої творчості (написання віршів, пісень, розроблення сценаріїв свят, театралізованих концертів тощо).

У процесі дослідження розроблено оптимальні форми розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів: аудиторні (установчі лекції мистецтвознавчого спрямування, лекції-концерти зі спецкурсу, семінарські заняття, диспути, обговорення, виконавська демонстрація, круглий стіл, міні-концерт у межах теми, самопрезентація), метою яких є розширення знань студентів про мистецтво, ознайомлення зі специфікою інтерпретаційної діяльності, визначення орієнтирів їхньої творчої діяльності, заохочення майбутніх педагогів до художньо-виховної роботи з дітьми; позааудиторні (концерт-бесіда, концерт-традиція, концерт-жанр, концерт-образ, концерт-інтерпретація, концерт-презентація, концерт-спадщина, концерт-настрій, концерт-дайджест, концерт-дивертисмент, концерт-подорож, концерт-вистава, концерт-сезон; екскурсії до краєзнавчого музею міста з використанням виступів студентів, щорічні художньо-виховні заходи; фестивалі, конкурси, тижні кафедр, календарні свята, художні вечори, позапланові заходи), метою яких є закріплення здобутих знань студентів щодо мистецтва, активізація їхніх творчих проявів у мистецтві, сприяння формуванню настанови на майбутню професійну діяльність з художнього виховання дітей.

Серед провідних способів доцільної організації концертно-виконавської діяльності студентів визначаються такі, як визначення оптимального складу художніх колективів та регулярності проведення занять і виступів, створення відповідного середовища для проведення лекційних, семінарських занять, репетицій та самостійної художньо-творчої роботи (відповідне приміщення, наявність музичного інструментарію, відео- та аудіоапаратури тощо).

Ураховуючи результати аналізу наукової літератури, концертно-виконавська діяльність трактується як один із різновидів мистецької діяльності, що виражає процес і результат відтворення художніх образів студентами в результаті глибокого осягнення їх змісту та вираження власного ставлення до них у процесі публічної демонстрації. Концертно-виконавська діяльність містить потужний потенціал впливу на розвиток особистості, реалізація якого залежить від її змісту, способів організації та методичного забезпечення.

З метою розвитку художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів розроблений комплекс заходів передбачав створення навчальних програм та методик їх реалізації в ході вивчення спецкурсу «Традиції музичного виконавства» для студентів дошкільного, філологічного та фізико-математичного факультетів; знаходження можливостей міждисциплінарного зв'язку, системи позанавчальних впливів.

Під час розроблення навчальних програм ураховується специфіка професійної діяльності вихователя дошкільного закладу, вчителя української мови та літератури, учителя інформатики та математики, вимог до їхнього професіоналізму з позицій тих змін, які відбуваються в дошкільній і загальній освіті.

Перший етап – теоретично-пошуковий, передбачає розширення знань студентів з мистецтва, зокрема усвідомлення його стильового й жанрового розмаїття, розвиток потягу майбутніх педагогів до художнього пізнання. На цьому етапі першочергового значення набуває лекція як важлива форма навчання та її різновиди: лекції-концерти, програмовані лекції, лекції-візуалізації тощо. Ці види лекцій активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів і сприяють підвищенню ефективності дидактичного процесу, характеризуються проблемністю й концептуальністю. Під час семінарських занять студенти залучаються до бесід, підготовки конспектів музикознавчої літератури та ведення термінологічних словників. Під час створення емоційно-інтелектуального фону вирішуються такі завдання, як підвищення пізнавального інтересу студентів до особливостей мистецької діяльності, опанування прийомів оцінки художнього образу, оволодіння інтелектуальними вміннями (аналізу, синтезу,

зіставлення, порівняння, виділення головного і другорядного тощо), що дозволяє аналізувати й співвідносити художні образи за допомогою прийомів уяви, сприяє відтворенню музичних образів. Для цього на лекціях, групових заняттях використовується ілюстративний матеріал (літературні та музичні твори, репродукції картин), що спонукає студентів до виявлення творчості, викликає інтерес до мистецької діяльності.

Усі бесіди доповнюються ілюструванням зразків світу матеріальної культури – книгами, альбомами, світлинами, побутовими речами, музичними інструментами, одягом тощо.

Так, слухаючи дитячу п'єсу С. Майкапара «Бірюльки», використовуються іграшки XIX ст., які є в експозиції місцевого краєзнавчого музею.

На педагогічній практиці студентам пропонуємо організувати для дошкільників, школярів мистецтвознавчі екскурсії містом, попередньо змодельовавши їх на практичних заняттях:

1. До пам'ятного знаку на місці садиби сім'ї Бортнянських.
2. До пам'ятників Д. Бортнянському і М. Березовському.
3. До Миколаївської церкви, при якій діяла у XVIII ст. співацька школа.
4. До школи мистецтв ім. М. Березовського.

5. До колишнього міського будинку культури (де у 20-ті роки XX ст. виступав чеський композитор Ян Ступка з музичними творами для дітей «Хатка», «Чоботар», «Колосочки», «Потяг»; ставив опери для дітей «Червона шапочка», «Білосніжка»; музичну сценку «Зозуля і півень»).

6. До хати композитора Ю. Шапоріна (використовуючи в бесіді відомості про давні культурні традиції Глухова, існування італійської опери, виникнення національного театру).

Перегляд репродукцій графічних творів випускника Глухівської чоловічої гімназії Г. Нарбута, згодом ректора першого вищого художнього закладу в Україні – Української академії мистецтв, ілюстрацій до дитячих літературних творів, казок, супроводжується зачитуванням щоденника Г. Нарбута і музикою Ю. Шапоріна.

На другому – практично-пошуковому етапі, широко використовуються практичні заняття, можливості педагогічної практики. На цьому етапі особливо широко використовуються міжпредметні зв'язки музики з поезією, літературою, образотворчим мистецтвом, а також з історією, географією; залучається краєзнавчий матеріал.

Для вдосконалення виконавських умінь та навичок передбачається виконання соло, ансамблем підготовленого вдома вокального, інструментального твору народного, класичного, сучасного напрямку та створення невеликих словесних коментарів до нього.

Упровадження таких форм навчальної діяльності, як завдання до практичних занять: скласти колекцію музичних творів за однією з пропонованих тем музичного виховання дітей: «Музика виражає настрій і почуття людини»; «Музика розповідає про тварин і птахів»; «Природа і музика»; «Казка в музиці»; продумати план бесіди про походження музичних жанрів, музичних інструментів або їх значення; підготувати до виконання вокальний, інструментальний твір народного, авторського походження сприяє виробленню мотиваційно-оцінного ставлення студентів до педагогічної професії.

Попередня робота з розвитку образності мови, емоційності та логічності висловлювань, формування словника доповнюється використанням на лекціях емоційно-образної бесіди про прослуханий твір, добору до музичного твору прикметників з пропонованих.

Поступове ускладнення завдань: розроблення методики ознайомлення з інструментом симфонічного оркестру на прикладі конкретного інструментального твору (скрипка, віолончель, арфа тощо); розроблення методики ознайомлення з інструментом оркестру народних інструментів на прикладі конкретного інструментального твору (баян, акордеон, скрипка, бандура); складання портретів виконавців-бандуристів (кобзарів, лірників) на основі згадок про них сучасників, критиків, письменників; аналіз музично-критичної статті (на вибір) з огляду на значення, композиторські, виконавські проблеми; засоби виразності в опері, балеті; аналіз виступів акторів балетного жанру з огляду на технічні дані, зовнішні, внутрішні засоби виконавської майстерності; підготовка фрагменту лекції-концерту з використанням музичних

фрагментів прослуханих творів на лекціях вимагає аналізу педагогічної, психологічної та мистецтвознавчої літератури, ознайомлення з критикою виступів виконавців, інтерв'ю зі співаками, балетними виконавцями.

Використання методу «проблемного викладу» передбачає розкриття в ході бесіди художніх проблем, встановлення образно-асоціативних зв'язків між твором і певним колом явищ мистецтва, що вивчаються. У бесідах порушуються питання виконавства, обговорюються прослухані музичні твори, риси стилю композитора, робиться порівняльний аналіз трактувань твору різними виконавцями.

Використовуючи відеореєстр, студентам пропонується оцінити виступи виконавців народної, камерної, оперної, балетної, симфонічної, хорової, сучасної музики за визначеною шкалою відповідно до засобів виконавської діяльності: технічні засоби (голос, дикція, інтонація, артикуляція, виразність фразування, діапазон); художні засоби; зовнішні засоби (поза, жест, вираз обличчя, пластика і грація рухів, міміка); внутрішні засоби (експресія, перевтілення, натхнення).

Велике місце в навчальному процесі відводиться завданням для розвитку пам'яті, активізації й узагальненню отриманих знань. Студентам пропонується відповісти на запитання за кожною темою, працюючи з підгрупами «Експертів» і «Знавців». «Знавці» ставлять один одному запитання, користуючись фрагментами прослуханих творів, а «Експерти» фіксують правильність відповідей.

Для вдосконалення вмінь використання знань про особливості та характерні риси концертного виконання у своїй професійній діяльності студентам пропонується створити міні-лекції-концерти за такими темами: «Види і жанри музичного мистецтва», «Виразальні засоби музики», «Пісні нашого регіону», «Вокальна камерна музика», «Обробки народних пісень та оригінальні хорові твори М. Леонтовича», «Видатні виконавці балету (опери)», «Творчість французьких шансон'є».

На лекціях і практичних заняттях використовуються різні варіанти виконання вже знайомих студентам творів, їхньої оригінальної трактовки: «Щедрик» у виконанні чоловічого секстету «Менсаунд» і дуєтного виконання Аль ді Меоли (електрогітара) і Романа Гриньківа (бандура); «Колискова Клари» Дж. Гершвіна у виконанні дуєту Луї Армстронга і Еллі Фіцджеральд; «Аве Марія» І. Баха–Ш. Гуно у виконанні Боббі МакФеррена (голосова партія акомпанементу), «Адажіо» з Аранхуеського концерту Х. Родригеса у виконанні Лари Фабіан тощо; передбачаються ситуації, де студенти разом, використовуючи хорове виконання під фонограму, можуть виявити свої вокальні здібності.

Після відвідин за вибором одного (декількох) концертів класичної музики пропонується скласти письмовий відгук про враження; прослуховувати в домашніх умовах спеціально записану касету з програмою класичної музики і дати оцінку вподобаних творів з метою самоосвіти і розвитку; брати участь в позанавчальних музично-естетичних заходах у групі, на факультеті, в університеті.

Для сприяння розвитку вмінь музично-виконавської і словесної інтерпретації творів у їх органічному поєднанні, зумовленому змістом художніх творів (художньо-педагогічна інтерпретація), студентам пропонується розіграти ролі критиків, попередньо ознайомившись з орієнтовними статтями (домашнє завдання).

Перетворювальний етап передбачає насамперед активізацію творчої діяльності студентів, що досягається постановкою проблемних питань на лекціях, семінарських заняттях; залученням студентів до виконання самостійних робіт з елементами вирішення проблем щодо кращих варіантів інтерпретації музики, а також завдань дослідницького характеру з питань історії та теорії мистецтва, виконавства, естетичного виховання дітей.

На цьому етапі підготовки студенти мають розширити власні репертуарні відомості, засвоїти критерії вибору музичного матеріалу для роботи з дошкільниками, учнями різних вікових категорій.

Позааудиторні форми роботи зі студентами включали підготовку різних за жанром концертів (концерт-традиція, концерт-жанр, концерт-образ, концерт-інтерпретація,

концерт-презентація, концерт-спадщина, концерт-настрій, концерт-дивертисмент, концерт-подорож тощо).

При організації концертів-інтерв'ю зі студентами основні запитання «інтерв'ю» ведучого (викладача) доповнюються запитаннями глядачів-слухачів. Після блоку запитань виконується музичний номер. Номери добираються відповідно до принципу поступовості емоційного, виконавського ускладнення, кульмінаційної насиченості, аж до найяскравіших творів.

В індивідуалізований спосіб організовується з випускниками «Вечір творчого портрету», де демонструються авторські пісні, самостійно коментується «біографія» творів і виявляється зв'язок їх створення із власними життєвими епізодами.

До тижнів кафедри проводяться різні за жанром концерти: концерт-дивертисмент, концерт-дайджест, присвячені О. Вертинському, В. Висоцькому, Е. Преслі, Е. Піаф; концерт-традиція «Українська пісня за кордоном», перегляд відеоконкурсу «Кролевецькі рушники», «Вічність традицій» (ознайомлення з народними інструментами України); концерт-інтерпретація «Бардівська музика», «Джазові інтерпретації Олександра Сарацького»; концерт-настрій: «Настрій – осінь», «Настрій – джаз!»; концерт-подорож: «Подорож музичними країнами Європи»; концерт-жанр: «Романс», «Пісня» (бардівська, джазова); концерт-образ «Образи срібного століття».

Ефективності позааудиторній виховній роботі додають і такі її форми, як організація зустрічей з письменниками, поетами, вечори поезії, літературно-музичні салони. У такий спосіб студенти прилучаються до творів вітчизняної та світової літератури й музичної класики, ознайомлюються з життєвим і творчим шляхом сучасних поетів Сіверщини, маючи нагоду запросити їх на заходи з презентацією своїх доробків.

Застосовуючи метод театральної драматизації, формами якого є створення режисерського плану музичного твору («Зайчику», «Подольночка», «Маланка» тощо), постановка музичних вистав, музично-літературних композицій, музичний театр, студентів готують до втілення цих форм у практику дошкільних закладів, школи, університетських виховних заходів для дітей співробітників, викладачів, студентів, дітей міста.

Студенти можуть розвинути таку необхідну для педагогічного фаху якість як артистизм лише у процесі освоєння різних видів театального мистецтва. Основне значення постановки цієї проблеми полягає у наданні переваги тим засобам художнього впливу, що найбільше сприяють розвитку творчих здібностей, уяви, фантазії, комунікабельності, невимушеності поведінки студентів. Оскільки театральне мистецтво приховує в собі невичерпний потенціал, акторська діяльність спонукатиме студентів до розширення світогляду та уяви, збільшення швидкості реакції, вдосконалення вміння інтуїтивно уподібнювати сценічну поведінку відповідно до рольових потреб [10, с. 59].

Для театральної вистави добираються твори, які б студенти змогли виконати: музичні казки, мюзикли, в основу яких покладено казкові сюжети. Студенти під час практичної роботи над постановками опановують музично-театральний репертуар, навчаються дивитися на дитячі проблеми з позицій майбутнього педагога.

Створення театралізованої вистави студентами узагальнює ті знання, вміння та навички, яких вони набувають під час засвоєння матеріалу зі спецкурсу, проведення щорічних художньо-виховних заходів (фестивалів, конкурсів, тижнів кафедр, календарних свят), позапланових заходів, концертів, що сприяє активізації подальшої творчої роботи та впровадженню активних форм художньо-естетичного виховання дошкільників, школярів.

На базі театру запроваджується традиційне передноворічне свято-казка, головний сюжет якої побудовано так, що до дітей «у гості» приходять персонажі українських та зарубіжних казок, демонструючи хореографічно та вокально виразні сольні виходи й презентації-характеристики (Коза, Ріпка, Пічка, Мишка, Колобок, Поросята, Фея, Вітерець, Снігуронька, Ніч, Зима та ін.).

Користь такої форми розвитку художньо-творчих здібностей вбачається в тому, що вона є добровільною творчою діяльністю на основі інтересів та власних прагнень студентів до самореалізації, які набувають професійної спрямованості, потреби в побудові виховної

діяльності на засадах виконавської творчості, в реалізації власних здібностей. Це виражається, зокрема, в тому, що на свято, яке проводиться для дошкільників, ті студенти, які на практиці організовують хореографічний колектив, театральний або ляльковий гурток, за домовленістю вводять виступи своїх вихованців до сюжету свята, яке проводиться у ЗВО.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Отже, забезпечення послідовності розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх педагогів передбачає використання оптимальних форм: аудиторні (установчі лекції мистецтвознавчого спрямування, лекції-концерти; семінарські заняття, диспути, обговорення, виконавська демонстрація, круглий стіл, міні-концерт в межах теми, самопрезентація); позааудиторні (концерти; екскурсії з використанням виступів студентів; виступи в рамках щорічних художньо-виховних та позапланових заходів, виступи студентів перед дитячою аудиторією; самостійна художня творчість). Означена проблема може знайти подальше дослідження у такому її напрямі, як модернізація концертно-виконавської діяльності студентів.

Список використаної літератури

1. Рудницька О. П. Формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя музики : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1994. 431 с.
2. Крылова Н. Б. Формирование культуры будущего специалиста: метод. пособие. М.: Высш.шк., 1990. 142 с.
3. Мухамедзянова Г. В., Карева Н. Н. Трудовое и эстетическое воспитание студентов: пособ. Казань. Издательство Казанского университета, 1991. 184 с.
4. Петрова Г. А. Вопросы эстетической подготовки будущего учителя. Казань. Изд-во Казан. ун-та, 1976. 200 с.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. К.: Академвидав, 2006. 352 с.
6. Мельник М. М. Театралізований тематичний концерт як синтетичний жанр сценічних мистецтв: автореф. дис. ... канд. мистецтвознав.: 26.00.01. Київ, 2009. 19 с.
7. Жигінас Т. В. Методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2007. 19 с.
8. Уколов В. Музыка в потоке времени. М.: Мол. гвардия, 1988. 318 с.
9. Бурдюжа Е. А. Концертная деятельность как средство самореализации студентов вуза культуры и искусств : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Екатеринбург, 2008.
10. Падалка Г. М. Естетична культура майбутніх вчителів та умови її формування. *Вища і середня педагогічна освіта*. К., 1991. Вип. 15. С. 56–62.

FORMS OF DEVELOPING ARTISTIC AND CREATIVE ABILITIES OF INTENDING TEACHERS

Zaika Yelena

Pedagogical sciences candidate, senior teacher of Preschool education theory and methods chair
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv national pedagogical university

Introduction. *The specificity of the artistic and pedagogical education of intending teachers is the need for the directing the educational process at the higher educational establishments at mastering the aesthetic content of art, the use of the word, music, choreography, theatre, cinema, etc. in the educational process, which should contribute to the development of artistic and creative abilities of intending teachers. At university studies, the musical activity of intending teachers is largely limited to organizing cultural leisure, vocational education, and training for aesthetic education at school. Such forms of communication with music are extremely important not only for musicians students, but also for the other pedagogical specialties.*

Purpose. *To highlight the leading methods of expedient organizing concert-performing activity of students, optimal forms of developing artistic and creative abilities of intending teachers.*

Methods. *The article uses theoretical methods – the analysis of psychological and pedagogical literature on the studied problem; the research task of the history and theory of art, performing, aesthetic education of students in order to determine the forms of developing artistic and creative abilities of intending teachers; empirical methods– conversation, problem questions at lectures, research tasks in out-of-class activities of students, modelling in practical classes, conducting art-study tours, group mini-discussions on issues of performing interpretation of artistic works, role play,*

interviews, commentary on the «biography» of a work, theatrical dramatization method.

Results. *It was established that ensuring the sequence of developing artistic and creative abilities of intending teachers involves the use of optimal forms of expedient organizing concert and performance activities of students: classroom (constituent lectures of art criticism, lectures-concerts, seminars, discussions, performing demonstration, «round tables», mini-concerts within the theme, self-presentation); out-of-class (concerts, excursions with student performances, performances within the framework of annual artistic-educational and extra-curricular activities, students performing to the children's audience, independent artistic creativity).*

Originality. *It was improved: the system of aesthetic education of students in higher pedagogical establishment, the optimal forms of developing artistic and creative abilities of intending teachers: classroom, the purpose of which is to expand students' knowledge on art, to familiarize them with the specifics of interpretive activity, to determine the guidelines of their creative activity, to encourage intending teachers to artistic-educational work with children; extra-curriculum, the purpose of which is to consolidate the student's knowledge of art, to intensify creative manifestations of students in the art, to facilitate forming a set of their future professional activities on artistic education of children.*

Conclusion. *Ensuring the sequence of developing artistic and creative abilities of intending teachers involves applying optimal forms: classroom (setting lectures of art criticism, lectures-concerts, seminars, debates, discussions, performing demonstration, «round tables», mini-concerts within the theme, self-presentations); out-of-class (concerts, excursions using student performances, performances within the framework of annual artistic-educational and extra-curricular activities, students performing to the children's audience, independent artistic creativity). The studied problem may find the further research in such areas as: modernization of concert and performance activities of students.*

Key words: *forms of development, development, concert performing activity, artistic and creative abilities, intending teachers.*

References

1. Rudnycjka, O. P. (1994) Formuvannja muzychnogho sprynjattja v systemi rozvytku pedaghoghichnoji kuljturny majbutnjogho vchytelja muzyky. *Doctor's thesis* [in Ukrainian].
2. Krylova, N. B. (1990) Formirovanie kul'tury budushchego specialista: metod. posobie. M.: Vyssh. shk., 142 [in Russian].
3. Mukhamedzianova H. V., Kareva N. N. (1991) Trudovoe i esteticheskoe vospitanie studentov. Kazan'. Izdatel'stvo Kazanskogo universiteta, 184 [in Russian].
4. Petrova, G. A. (1976) Voprosy esteticheskoi podgotovki budushchego uchitelya. Kazan'. Izd-vo Kazan. un-ta. 200 [in Russian].
5. Fitsula, M. M. (2006) Pedahohika vyshchoi shkoly: navch. posib. K.: Akademvydav. 352 [in Ukrainian].
6. Meljnyk, M. M. (2009) Teatralizovanyj tematychnyj koncert jak syntetychnyj zhanr scenichnykh mystectv. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyjivskij nacionalnij un-t kuljturny i mystectv. K. [in Ukrainian].
7. Zhyghinas, T. V. (2007) Metodychni zasady pidgotovky majbutnikh uchyteliv muzyky do koncertno-osvitnjoj dijalnosti sered ditej ta junactva. *Extended abstract of candidate's thesis*. NPU im. M. P. Draghomanova [in Ukrainian].
8. Ukolov, V. (1988) Muzyka v potoke vremeni. M. Mol. gvardiya. 318 [in Russian].
9. Burduzha, E. A. (2008) Koncertnaya deyatelnost' kak sredstvo samorealizacii studentov vuza kul'tury i iskusstv. *Extended abstract of candidate's thesis* [in Russian].
10. Padalka, G. M. (1991) Estetychna kuljtura majbutnikh vchyteliv ta umovy jiji formuvannja. *Vyshha i serednja pedaghoghichna osvita*. K. Vyp. 15. 56-62 [in Russian].

ФОРМЫ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ У БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ, ПЕДАГОГОВ СРЕДСТВАМИ КОНЦЕРТНО- ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Заика Елена Яковлевна

кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры теории и методики дошкольного образования
Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

В статье анализируются взгляды исследователей на организацию культурной деятельности студентов в вузах различного профиля, освещаются ведущие способы целесообразной организации концертно-исполнительской деятельности студентов, самостоятельного художественного творчества. Предлагаются

оптимальные формы развития художественно-творческих способностей будущих воспитателей, педагогов: аудиторные (установочные лекции искусствоведческого направления, лекции-концерты по спецкурсу; семинарские занятия, диспуты, обсуждения, исполнительская демонстрация, круглый стол, мини-концерт, самопрезентация); внеаудиторные (концерты; экскурсии с использованием выступлений студентов; выступления в рамках ежегодных художественно-воспитательных и внеплановых мероприятий; самостоятельное художественное творчество).

Ключевые слова: формы развития, развитие, концертно-исполнительская деятельность, художественно-творческие способности, будущие воспитатели, педагоги.

Отримано редакцією 10.06.2019 р.

УДК 372.853:373.5

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-2-40-149-158

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ УЧНІВ ОСНОВ НАНОТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ФІЗИКИ У 9 КЛАСІ

Ткаченко Юлія Анатоліївна

аспірантка кафедри фізики та методики навчання фізики

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

e-mail: julia.tkachenko.0301@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2652-2494

Стаття присвячена методичним особливостям навчання учнів основ нанотехнологій на уроках фізики у 9 класі. Запропоновано включення окремих питань основ нанотехнологій у розділи «Магнітні явища», «Світлові явища», «Механічні та електромагнітні хвилі» і «Фізика атома та атомного ядра. Фізичні основи атомної енергетики», а також розроблено методичні рекомендації щодо їх викладання. Зміст статті є логічним продовженням визначених у попередніх публікаціях методичних особливостей навчання учнів основ нанотехнологій у курсі фізики 7 і 8 класів, що забезпечить наступність у вивченні основ нанотехнологій і сприятиме формуванню в учнів цілісного уявлення про нанонауку і нанотехнології. У статті акцентується увага на використанні інноваційних методів навчання учнів основ нанотехнологій.

Ключові слова: освіта в галузі нанотехнологій, шкільний курс фізики, методичні особливості навчання основ нанотехнологій.

Постановка проблеми. У наш час спостерігається зниження інтересу учнів до вивчення природничо-математичних дисциплін і фізики зокрема. Про це свідчать статистичні дані Українського центру оцінювання якості освіти (див. табл. 1) [1]. З кожним роком кількість учасників зовнішнього незалежного оцінювання, які обирають фізику, зменшується. Зменшується й частка тих, хто обирає природничі спеціальності при вступі до закладів вищої освіти.

Таблиця 1.

Статистичні дані про ЗНО з фізики за період 2016–2018 рр.

Рік	2016	2017	2018
Кількість осіб зареєстрованих для участі в ЗНО	35890	26492	23405
Кількість осіб, які взяли участь у тестуванні	27771	23597	20836
Відсоток осіб, які обрали фізику для проходження ЗНО	12 %	11 %	7 %

До основних чинників, що призвели до зниження зацікавленості учнів у вивченні фізики, варто віднести такі: невідповідність змісту шкільного курсу фізики сучасному рівню розвитку науки й техніки, застаріле матеріально-технічне забезпечення, недостатня профорієнтаційна робота (майбутні випускники не знають і не враховують потреби ринку праці при виборі майбутньої професії), що виключає необхідність ґрунтовного вивчення дисциплін природничо-математичного циклу. Виправляти ситуацію, що склалася, необхідно комплексно – шляхом узгодженої співпраці держави, промислових підприємств і науково-освітніх установ [2].

Одним з актуальних напрямів науково-технічної діяльності для України є нанотехнології. Включення елементів нанонауки й нанотехнологій у зміст навчання фізики, як це робиться у технологічно розвинених країнах (США, Японія, Великобританія, Німеччина), починаючи із молодших класів [3], дозволить не лише підвищити інтерес учнів до вивчення фізики, а й